

Autorka	Wanda Wasilewska
Tytuł	<i>Bartosz Głowacki. Sztuka w dwóch aktach</i>
Wydawnictwo	Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej; (<i>Pisma zebrane</i> , t. 2)
Miejsce i rok wydania	Warszawa , 1956 [1940/41]
Gatunek	Dramat historyczny
Słowa kluczowe	chłopi, Kościuszkowski, ojczyzna, pańszczyzna, powstanie, Raclawice, walka klasowa
Wątki obyczajowe	
Realizacje	24.03.1946, Teatr Miejski im. Juliusza Słowackiego w Krakowie, reż. Józef Karbowski

Dramat przedstawia insurekcję Kościuszkowską z perspektywy chłopów krakowskich. Postać Bartosza Głowackiego wyraża entuzjazm chłopów dla sprawy narodowej i ich wiarę w możliwość zaistnienia wspólnoty narodowej ponad klasowymi podziałami. Zaangażowanie chłopstwa zostaje jednak spacyfikowane przez tchórzliwą, okrutną i zainteresowaną wyłącznie własnymi interesami szlachtę.

Bartosz Wojtas zagrzewa chłopów ze swojej wsi do walki w powstaniu, widząc w nim szansę zarówno na odzyskanie Polski niepodległej, jak i zmianę stosunków między chłopami a szlachtą. Chłopi odnoszą się do odezwy „pana Kościuszki” (który zapowiedział, że chłopów-powstańcy nie będą musieli „odrabiać” na pańskiej ziemi czasu spędzonego w walce) raczej sceptycznie, bojąc się pańskiego wyzysku. W odpowiedzi na apel Kościuszki lokalny starosta (Szujski) musi wystawić pięciu chłopów; wspólnie z rządcą Trawińskim wybierają najmniej zdolnych do pracy. Na usilne prośby Wojtasa wysyłają również jego. Szujski reprezentuje ziemiaństwo, które bardziej niż „świętą sprawą polską” przejmuje się potencjalną rewolucją chłopską i dlatego patrzy na działania Kościuszki z niepokojem, choć na pozór okazuje mu poparcie.

Bartosz walczy u boku Kościuszki pod Raclawicami, gdzie chłopcy wstawili się odwagą i męstwem (w przeciwieństwie do szlachty, która uciekła z pola bitwy). Za zasługi w bitwie Bartosz uzyskuje szlacheckie nazwisko Głowacki, otrzymuje ziemię na własność oraz wraz z całą rodziną zostaje zwolniony z pańszczyzny.

Okazuje się, że rządcą Trawiński zmusza chłopów, którzy wracają z walk powstańczych do katorżniczej pracy; podobnie muszą „odrabiać” rodziny nieobecnych

chłopów. Bartosz postanawia interweniować u starosty, jest bowiem przekonany, że rządcą nie działa z jego rozkazu. Starosta jednak – wraz z upadkiem powstania i nadejściem władz austriackich – całkowicie wycofuje się z wcześniejszych obietnic. Niepokornemu Bartoszowi – za nieposłuszeństwo – odbiera nadane po Raławicach przywileje, każe go publicznie wychłostać i wcielić do austriackiej armii.

W dalekich Włoszech Bartosz zostaje jeńcem Legionów Dąbrowskiego. Rozpoznaje go jeden z oficerów i namawia do dalszej wspólnej walki o wolną Polskę. Bartosz jednak już nie wierzy w jedną ojczyznę chłopów i panów; nie chce zostać w Legionach, marzy wyłącznie o powrocie do domu, do żony i dzieci.

Oprac. Agata Łuksza